

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2014-3-10 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 14-16/291-123
Karar Tarihi : 30.04.2014

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Kenan TÜRK, Dr. Murat ÇETİNKAYA, Reşit GÜRPINAR,
Fevzi ÖZKAN, Dr. Metin ARSLAN

B. RAPORTÖRLER: Osman Tan ÇATALCALI, Name AKÇA, Ferhat BOZKAYA

C. BAŞVURUDA BULUNAN :- Gizlilik talepleri bulunmaktadır

D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILANLAR:

Oltan Gıda Maddeleri İhracat İthalat ve Ticaret Ltd. Şti.
Çarşı Mah. Kazancılar Sokak No:10 Trabzon

Poyraz Fındık Entegre San. ve Tic. A.Ş.
Ulubey Karayolu 5.km Karacaömer Mevkii Ordu

Durak Fındık San. ve Tic. A.Ş.
Liseler Mahallesi Belediye Caddesi No:80, 52300 Ünye/Ordu

Yavuz Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
Aksu Mah. Pazar Sokak No:22 Giresun

- (1) **E. DOSYA KONUSU:** Fındık piyasasında faaliyet gösteren teşebbüslerin fındık alım fiyatlarını birlikte belirlemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'u ihlal edip etmediklerinin tespiti.
- (2) **F. İDDİALARIN ÖZETİ:** Yapılan başvuruda özetle; 2014 yılı fındık alım fiyatlarında dramatik bir düşüş yaşandığı, rekabetin bozulduğu ve haksız rekabet yapıldığına dair emare bulunduğu, bu düşüşe Oltan Gıda Maddeleri İhracat İthalat ve Ticaret Ltd. Şti. (Oltan)'nin ve diğer 3 büyük fındık alımı yapan teşebbüsün neden olduğu ifade edilerek konunun 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (4054 Sayılı Kanun) çerçevesinde incelenmesi talep edilmiştir.
- (3) **G. DOSYA EVRELERİ:** Kurum kayıtlarına 10.02.2014 tarih ve 825, 829, 830, 835, 837, 839, 840, 841, 842 sayılar ile giren başvurular üzerine Rekabet Kurulu, (Kurul) 19.02.2014 tarih ve 14-07/144-M sayı ile dosya konusu iddialara yönelik olarak önaraştırma yapılmasına karar vermiştir.
- (4) İlgili karar uyarınca düzenlenen 16.04.2014 tarih ve 2014-3-10/ÖA sayılı Önaraştırma Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.
- (5) Diğer yandan önaraştırma döneminde 10 şikayetçi şikayetini geri çekmiştir. Söz konusu dilekçeler Kurum kayıtlarına 10.04.2014 tarih ve 2055, 2056, 2058, 2059, 2062, 2063, 2065, 2066, 2071, 2072 sayılar ile intikal etmiştir.

14-16/291-123

- (6) **H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda özetle; 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığı ve başvuruların reddedilmesi gerektiği sonuç ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Taraflar

- (7) Hakkında inceleme yapılan taraflar;
- Oltan Gıda Maddeleri İhracat İthalat ve Ticaret Ltd. Şti. (Oltan)
 - Poyraz Fındık Entegre San. ve Tic. A.Ş. (Poyraz)
 - Durak Fındık San. ve Tic. A.Ş. (Durak)
 - Yavuz Yavuz Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti. (Yavuz)'dir.

I.2. Fındık Piyasasına İlişkin Bilgi

- (8) Dünya fındık üretiminin yaklaşık % 75'i Türkiye'de gerçekleşmektedir. Türkiye'yi sırasıyla İtalya, ABD ve İspanya takip etmektedir. Dünyada fındık tüketiminin tamamına yakın kısmı Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkeleri tarafından gerçekleştirilmekte ve üretilen fındığın % 80'i çikolata ve şekerleme sanayinde ham madde olarak kullanılmaktadır.
- (9) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Çiftçi Kayıt Sistemine göre Türkiye'de 38 ilde fındık yetiştiriciliği yapılmasına rağmen, ticarete konu yetiştiriciliğin tamamına yakını Ordu, Giresun, Samsun, Trabzon, Düzce, Sakarya, Zonguldak, Artvin, Bartın, Kocaeli, Kastamonu ve Rize illerinde gerçekleştirilmektedir. Çiftçi Kayıt Sistemi verileri Türkiye'de 642 bin hektarlık alanda fındık yetiştiriciliği yapıldığını göstermektedir. Türkiye'de fındık dikim alanlarının % 60,2'si asıl üretim bölgesi olan Doğu Karadeniz Bölgesindedir.
- (10) Türkiye'de üretilen fındığın % 15-20 kadarı iç piyasada tüketilmekte, % 80-85'i ise ihraç edilmektedir. Türkiye'nin fındık ihracatının yaklaşık %74'ü iç fındık olarak, % 26'sı ise işlenmiş fındık olarak gerçekleştirilmektedir. 2013 yılı itibarıyla; Türkiye'nin fındık ihracatında ilk sırayı Almanya, ikinciyi İtalya ve üçüncüyü ise Fransa almaktadır.
- (11) Türkiye'de Karadeniz bölgesinde fındık ihracatı yapan teşebbüsler içinde, 2013 yılı ihracat verilerine göre, en büyük on ihracatçı teşebbüs; Oltan Gıda Md. İhr. İth. Tic. Ltd. Şti., Durak Fındık San. ve Tic. A.Ş., Özgün Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti., Arslantürk Tarım Ürün. San. Nak. İhr. ve İth. A.Ş., Gürsoy Tarımsal Ürünler Gıda San. ve Tic. A.Ş., Poyraz Fındık Entegre San. ve Tic. A.Ş., Yavuz Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti., Sabırlar Fındık İhr. Ltd. Şti., Karadere Tarım Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti., Yavuzkan Hazel Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.'dir.

I.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.3.1. Yerinde İnceleme Yapılan Teşebbüslerden Alınan Bilgiler

- (12) Mevcut önaraştırma kapsamında Oltan, Poyraz, Durak ve Yavuz'da yerinde inceleme yapılmıştır. Yapılan yerinde incelemelerde, şikayete konu Oltan firmasının ve incelenen diğer firmaların, fındık alım fiyatlarını düşük tuttuklarına dair herhangi bir belge saptanmamıştır.
- (13) Yerinde incelemelerin sonunda teşebbüslere fındık sektörüne ilişkin sorulara verilen ortak yanıtlara aşağıda yer verilmiştir:
- Fındık üretiminde son yıllarda yaşanan dalgalanmaların kaynağının küresel iklim değişikliklerine bağlı olarak yaşanan olumsuz hava koşulları olduğu,
 - Yurt içi ve yurt dışı fındık alım fiyatlarını etkileyen en önemli unsurun üretim miktarı olmakla birlikte arzın ve talebin ne olacağına ilişkin beklentilerin de önemli olduğu, örneğin üreticilerde bu sezon başında rekoltenin 600.000 tonun altında kalacağı beklentisinin olduğu, bu beklenti nedeniyle bazı üreticilerin ürünlerini satmadığı, satılan

14-16/291-123

ürünlerin de tüccarlar tarafından stoklarında tutulduğu, böylelikle kabuklu fındığın kilogram açılış fiyatının 6 TL iken 6,9 TL'ye kadar çıktığı, daha sonra rekoltenin beklenenden fazla olacağına ortaya çıkmasıyla fındığın kilogram fiyatının tekrar 6 TL'ye düştüğü,

- Dünyadaki en büyük fındık alıcısının Nutella, Kinder gibi markaları bünyesinde barındıran Ferrero International S.A. olduğu,
- Fındığın girdi olarak en çok çikolata sektöründe kullanıldığı, bunun yanı sıra dondurma, pastacılık ve kuruyemiş sektörlerinde de kullanıldığı,
- Fındık fiyatlarını belirleyen uluslar arası bir borsanın olmadığı,
- Borsalarda açıklanan fiyatların gösterge fiyatlar olduğu ve tüm alım satımların borsaya kaydedildiği,
- Borsalarca ilan edilen fiyatların piyasada kabul gören fiyatların bir ortalaması olduğu ve bu fiyatların küçük tüccara yol gösterici nitelik taşıdığı,
- Teşebbüsler tarafından, döviz kurundaki artışların alım fiyatları üzerinde kısmen etkili olduğu ve mahsulün az olmadığı yıllarda döviz kuru artışlarının, fındık alım fiyatlarına yansımayaabileceği

ifade edilmiştir.

I.3.2. Ordu Ticaret Borsası ile Yapılan Görüşme

(14) Raportörlerce 27.03.2014 tarihinde Ordu Ticaret Borsası Genel Sekreteri ile fındık alım fiyatlarının belirlenmesi sürecine ilişkin yapılan görüşmede;

- Ordu Ticaret Borsasında açıklanan kabuklu fındık fiyatının belirlenmesinde bağımsız komisyonculardan temin edilen Dünya iç fındık alım fiyatlarının etkili olduğu,
- 1 vagon (10 ton) iç fındığın Avrupalı alıcılar tarafından kabul edilebilir bir fiyatının olduğu ve bu fiyatın, fındık satıcıları tarafından dikkatle takip edildiği,
- Borsalarca belirlenen fiyatların, "fiyat haberleşmesi" denen bir sistem aracılığıyla gerçekleştiği,
- Bu sistemde borsalarca belirlenen kişilerin fabrikalarla, ihracatçılarla ve diğer aktörlerle sürekli bilgi alışverişinde bulunduğu ve özellikle fındık üretilen bölgede fiyat ilan eden Ticaret Borsalarının, fiyat tespitini benzer metotlarla ve benzer kaynaklarla yaptıkları,
- Bu nedenle de borsalar arasında ciddi fiyat farklılıklarının söz konusu olmadığı
- Kâr maksimizasyonunu sağlamanın en temel kriterinin maliyetleri düşürmek olduğu,
- Üreticilerin ürüne hiçbir vasıf kazandırmadan, stok yapıp fiyatlar genel seviyesinin yükselmesini bekledikleri, zarar etmeleri neticesinde de manipülasyon yapıldığı zannına kapıldıkları,
- Fındık üreticilerinin büyük çoğunluğunun fındık üretimini tek iş olarak yapmadıkları, çoğunlukla başka işlerle meşgul oldukları ve bu nedenle fındığın üretim ve toplama aşamalarında birçok maliyete katlandıkları,
- Özellikle fındık ağaçlarının bulunduğu topraklarda eğimin fazla olması fındığın toplama maliyetini arttırması nedeniyle bu durumun üreticilere negatif anlamda yansıdığı,
- Üreticilerin maliyetlerini düşürme eğilimi içinde olmadıkları ve ürüne artı değer katamadıkları,
- Tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi sonucunda; üreticilerin "üretme" motivasyonlarının bozulduğu, tarımsal faaliyetlerin yan gelir olarak görüldüğü, asıl iş olarak tarımsal faaliyetler yapılmamasının üretici maliyetlerine negatif olarak yansıdığı,
- Bu durumun fındık üreticilerinin (.....)'e yakınının yıl içerisinde sadece bir ton civarında fındık üretmelerinden anlaşılacağı,
- Fındık fiyatlarını doğrudan etkileyen en önemli unsur olan rekoltenin, fındık ağaçlarının çiçek açması sonrasında çeşitli devlet kurumlarından görevlendirilen kişilerin oluşturduğu bir komisyon tarafından yapılan çalışmayla tahmin edildiği,

14-16/291-123

- 2013 mahsul yılı için, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından açıklanan tahmini rekoltenin 572 bin ton kabuklu olduğu,
- Ancak 2014 yılı şubat ayı itibarıyla, Ordu Ticaret Borsası verilerine göre, 530 bin ton/kabuklu fındığın satıldığı,
- 2013 mahsulünün alım satım sezonun 2014 yılının Ağustos ayında sona ereceği düşünüldüğünde bu seneki rekoltenin gerçekçi belirlenmediğinin söylenebileceği,
- Düşük açıklanan rekoltenin fındık fiyatlarının yükseleceği beklentisi uyandırmasının bu yıl yaşanan sıkıntıların kaynağı olabileceği

ifade edilmiştir.

I.3.3. Karadeniz İhracatçı Birlikleri ile Yapılan Görüşme

- (15) Raportörlerce, 27.03.2014 tarihinde Karadeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreteri ile fındık piyasasına ilişkin yapılan görüşmede;
- 2006, 2007 ve 2008 yıllarını kapsayan fındık alımının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından yapıldığı ve 2009 yılından itibaren fındık alım-satım işlemlerinin serbest piyasa koşullarında gerçekleştirildiği,
 - Fındık alım-satım işlemlerinin serbest piyasa koşullarında yapılmaya başlanmasının, hem üretici hem de ihracatçı açısından pozitif karşılandığı,
 - Üretici ve ihracatçılar açısından, sektördeki en büyük problemin tüketimde artışın sağlanamaması olduğu,
 - Bu doğrultuda 1995 yılında kurulan Fındık Tanıtım Gurubu'nun yurt içinde ve yurt dışında tanıtım faaliyetlerinde bulunduğu,
 - Tüketime artırılması için hem mevcut pazarların genişletilmesi hem de yeni pazarlara ürün satışı yapılması gerektiği,
 - Sektördeki en büyük sorun olarak fındığın toplama maliyetinin yüksek olduğu,
 - Üreticiler açısından fındık maliyetinin %70'inin, ürünün toplanması aşamasında yapılan işçilik maliyeti olduğu,
 - Aynı zamanda, fındık üretimi yapanların büyük kısmının tarımsal alanda uğraş veren bireyler olmadığı, tarımsal faaliyetlerini yan gelir olarak gördükleri, bu nedenle de üretici maliyetlerinin fazla olduğu,
 - Türk lirasının değer kaybetmesinin, fındık alım fiyatlarına yansımamasının üreticiyi çok fazla etkilemediği ve ihracatçıların fındık alım fiyatlarını düşürme gücüne sahip olmadıkları,
 - Üretici temsilcilerinin, yurt dışındaki alıcıların ülkemizde üretilen fındığı almak zorunda oldukları düşüncesine kapıldıkları,
 - Ancak üretici temsilcilerinin bu düşüncelerinin aksine yurt dışındaki alıcıların, rekolte tahminlerini, mevsimsel gelişmeleri ve diğer etkenleri çok yakından takip ettikleri,
 - Hatta bazı büyük alıcıların, dünyada iklim özellikleri açısından Karadeniz iklimine benzer yerlerde üretim alanları oluşturdukları,
 - Bu ülkelerde oluşturulan üretim alanlarının engebeli olmamasının, işçilik maliyetlerinin çok düşük olmasını sağladığı ve bu durumun da ülkemizin gelecekteki fındık ihracatı açısından büyük risk olduğu,
 - Sonraki yılın fındık rekoltesinin, arz-talebin belirlenmesinde dolayısıyla da fiyatlar üzerinde etkili olduğu,
 - Mayıs ve haziran aylarından itibaren, gelecek yılın rekolte beklentileri hakkında yorumların yapılmaya başlandığı, temmuz ayında ise çotanak sayımlarının yapıldığı ifade edilmiştir.

I.3.4. Fındık Alım ve İhraç Fiyatlarına İlişkin Analiz

- (16) Şikayete konu teşebbüslerin fındık alım fiyatlarının incelenmesi ve teşebbüslerin pazardaki davranışlarının benzer ya da farklı olup olmadığını ortaya çıkması bakımından önem taşıdığından gerekli fiyat analizi yapılmıştır.
- (17) Dosya konusu başvurularda şikayet edilen husus, bazı fındık alımı yapan teşebbüslerin fındık alım fiyatlarını birlikte hareket ederek düşük tuttuklarıdır. Dosya içeriğinde yer alan 2013 yılı ve 2014 yılının şubat ayına kadar günlük ortalama kabuklu fındık alım fiyatlarının gösterildiği grafikten, teşebbüslerin 2013-2014 yılında kabuklu fındık alım fiyatlarının birbirinden farklılaştığı ve dalgalı bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Teşebbüslerin alım fiyatlarının genel olarak piyasa fiyatlarıyla birlikte hareket ettiği ve Oltan ve Durak'ın alım fiyatlarının zaman zaman Ordu Ticaret Borsası'nın fiyatlarının da üstünde olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde, rekolte beklentisi, hava şartları, yurtdışındaki büyük alıcıların talep miktarları gibi etkenlerin günlük bazda bile fiyatlara yansıdığı fındık piyasasının bir gerçeği olarak diğer teşebbüslerce dile getirilmiştir.

I.3.5. Değerlendirme

- (18) Rekabeti engelleyici, bozucu ve kısıtlayıcı anlaşma, uygulama ve kararlar 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında yasaklanmaktadır.
- (19) Şikayet başvurularında yer alan iddialar söz konusu madde kapsamında ihlal olarak değerlendirilebilecek niteliktedir. Ancak yapılan yerinde incelemelerde, söz konusu iddiaları destekleyecek herhangi bir belgeye ulaşılmamıştır. Bununla birlikte incelenen teşebbüslerin alım fiyatları ve ihracat fiyatları da incelenmiş, ancak söz konusu teşebbüslerin fındık alımlarını piyasa fiyatlarından düşük gerçekleştirdiğini gösteren herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

J. SONUÇ

- (20) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre; 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca şikayetin reddi ile soruşturma açılmamasına OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.